

§. 9.

Za pripomočne družbenike se jemljejo:

- a) posestniki zemljiš v okolici društva;
- b) vsi tisti, kateri, čeprav niso sami posestniki zemljiš, zamorejo vendar po svojem poklicu, stanu, premoženju ali znanostih in skušnjah namen društva pospeševati.

Pravice in dolžnosti družbenikov.

§. 45.

Pravice družbenikov so:

- a) vdeleževanje pri obravnavah splošnih zborov društva;
- b) predlaganje nasvetov v mejah teh postav;
- c) postavni upliv pri volitvi društvenega vodstva;
- d) postavna vdeležba (§. 24 c. in 29) pri obračanju društvenega premoženja.

§. 46.

Djanski družbeniki imajo razun tega pravico:

- e) postavne rabe (§. 63 b, c, e) društvenega premoženja.

§. 47.

Dolžnosti djanskih družbenikov so:

- a) da naznanjajo lastne zemljiša, ktere mislijo po zapopadku teh postav pogojzdi in pristavijo njih obsežek, lego, posebne krajne razmere in stan, v katerem se znajdejo;
- b) da jih pogojzdijo po danem podučeni;
- c) da občasno dokazujejo dela pogojzdovanske.

§. 48.

Pripomočni družbeniki imajo vsako leto po dva goldinarja letnega doneska odrajtovati. Veči dobrovoljni doneski se hvaležno sprejemajo.

Jezikoslovne in zgodovinske drobtinice.

Spisal P. Hicinger.

2. Koliko raznih rodov je med Slovenci?

Ako sta Gorenec in Korošec starjega plemena, bodi si Vinda ali Tavriščana in Noričana, in sta Dolenc in Štajarec mlajega plemena, bodi si Sarmata, Lemka ali Belohorvata: med kakošno pleme pa gré Notranjec ali goriški Slovenec, ker tudi nad njim se nahajajo posebne lastnije v govorjenji? Zlasti na uho tije posebni ondašni navdar, ki se sploh drugač stavi, kakor med drugimi Slovenci, namreč nar večkrat na prvi zlog v besedi, kakor pri Čehih; na pr. Ločan, Iderčan in Tominec govori župan, lépo, sèno, pèršel, jègral, namésti župàn, lépó, senó, prišèl, igràl. Vipavec, Pivčan, Krašovec pravi rěčejo, žènejo, zàčnejo namesti rečèjo, začnèjo; tudi se sliši plésala, létala namesti plesála, letéla. Po loških, iderskih in tominskih rovtih se čuje glas gh ali h namesti g, kakor zopet pri Čehih, kar se sicer nahaja tudi po Korotanu; na pr. ghora, hora namesti gora, nogha namesti noga. Tudi glasnica a se mnogokrat sliši namesti širocega o; ače ali vače namesti ôče, v hiša namesti v hišo, kar je sicer tudi pri Dolencih navadno. Na Česko opominja semtertje tudi raba končne glasnice e namesti a pri nekterih ženskih imenih; namreč za tihnicami ž, š, č na pr. naše Neže je bila, vaše kopače je tukaj namesti naša Neža je bila, vaša kopača je tukaj. (Včasih se žensko lastno ime rabi sicer v rečnem spolu s končnim e, to da takrat se pravi: naše Jerče je prišlo). Še več taci posebnost se nahaja med temi zahodnimi Slovenci, da, če Dolenc in Gorenec vsacega kdo šteje v drugačno pleme, mora Notranjca zopet posebej ločiti. Sicer

se utegne misliti, da ti Slovenci so nekaj povzeli od sosednih Italijanov, da na prvi zlog stavljeni udar po Loški in Tominski okolici je donesek nemških naselnikov; vendar s tem se vse posebne lastnije teh strani še ne pojasnijo, in od drugod se mora iskati njih izvir.

Če pa dalje so novejši slovenski naselniki ostali bolj na južnoizhodni strani, starji stanovavci pa so ohranili bolj severno zahodno stran: od kod je prišla tista neverška divjost v 7. in 8. stoletju, ktero Slovencom sploh prilastuje sv. Gregor, Pavel diakon, neimenovani pisatelj spreobrnitve Korotancov? Ali ne kaže ta okoliščina, da so se novi neverški prišlici razširili tudi po severnozahodni strani, samo kako daleč, in v kakošnem številu? Marsikaj se mora tedaj še poprej izpraševati, preden je mogoče na ravnost kaj terditi. Morebiti bi se utegnili reči: V zahodu na Notranjskem in Goriškem je stari Karneec, v severji na Gorenskem in Koroškem stari Tavriščan in bolj v ravnem stari Noričan, v jugu in izhodu, na Dolenskem in Štajarskem pa stari Panonec zastal; novi slovenski prišlici pa so se sicer razširjali na vse strani, v večjem številu vendar so ostali na južnoizhodni strani.

Kako sta ss. Ciril in Metod Slovencom svéto véro prinesla.

Posnétek iz prof. Metélko-vega govora v zboru zgodovinskega društva 9. oktobra 1856. *)

Préden o ss. Cirilu in Metod-u v kratkem kaj več povémo, je treba slišati, kaj nam je Nestor o njima zapisal, s katerim se moramo tudi nekoliko bolj soznaiti. Nestor je bil rojen Rus, ki je živel v 11. stolétju kot menih v Kievu. Pisal je rusko kroniko v slovenskem jeziku; zakaj Rusi niso od 10. stolétja do cara Petra I., t. j. do 18. stolétja rusko pisali, temuč slovensko. Nestorja moramo pa mi Slovenci čislati, prvič, ker je on prvi slovenski zgodovinar, drugič pa je pred 299 leti naš slavní rojak, baron Žiga Herberstein, rojen Vipavec (r. 1486) v Rusii sam Nestorjevo kroniko našel, bral, razumil in v izhodni Evropi razglasil.

Nestor pa pripoveduje o Cirilu in Metodu v svoji kroniki:

Ko so se Slovenci pokristjanili, so poslali njih knézi: Ratislav, Svetopolk in Kocel može v Carigrad k cesarju Mihélu III.; ti so tému rekli: Naša dežela se je pokristjanila, pa učenikov nimamo, kateri bi nas vodili in učili, in sveto pismo razkladali. Mi sami ne razumemo ne greško ne latinsko, (ne razumejem ni gerčeskomu ni latinskomu.) Ta uči tako, uni tako; ne razumemo tedaj svétega pisma. Pošljite nam torej učenikov, kateri nam morejo skazati besede pisma in kako jih je razuméti (iže mogat ny skazati knižnaja slovesa i razumy ih.) To slišati, je poklical cesar vse svoje svetovavce in jim je povedal besede (reči) slovenskih knezov. Odgovorili so svetovavci: V Solunu je mož, Leon z imenom. Ta ima dva sina, ktera slovensko razumita in sta bistra (hitra) učenika (filozofa). Ko je cesar to slišal, je poslal po nju k Leonu in rekel: Pošlji nam skorej sina svoja (pošli k nam vskorie syna svoja) Metoda in Konstantina (kteri se je pozneje po klostersko Ciril imenoval). Ko je to slišal Leon, ju je koj poslal. — Prideta k cesarju in ta jima reče: Glejta, slovenska zemlja je poslala k meni in prosi učenikov, kateri bi znali svéte bukve tolmačiti (iztolkovati); to želé. — In šla sta v slovensko deželo h knezom Ratislav, Svetopolk in Kocel. Ko sta prišla, sta začela slovensko abecedo delati, in preložila evangeli in aposteljne (simaže prišedšima načesta sostavljati pismena azbukovnaja slovénskii, i preložista ...) In radovali so se Slovenci, ko so slišali veličastne dela

*) Mittheilungen des histor. Vereins für Krain; Juli 1857.

božje v svojem jeziku (i radi byše slovene, jako slišaše veličja božija svojim jezikom.) Preložila sta tudi še psalme in ostale bukve.

Ozir po svetu.

Kačja dolina v južni Rusii.

Na južnem Rusovskem, — tako berem v nekem novem potopisu — je neka dolina, od prebivavcov „kačja dolina“ imenovana. V daljini in širini kaki 2 štirjaški milj, od vseh strani od visokih hribov zagrajena, gospoduje tukaj večna vigred (spomlad.) Gaji polni oranžnih in citroninih derves, iz med katerih se semtertje hči pušave, visoka palma, uzdičuje, višno - rudečkasto grojzde na lepo ovitih zelenih tertah, — lepo ograjeni vertiči, polni mnogoverstnih rastlin in rožic jutrove dežele, pokrivajo in lepšajo tla zemlje, — lepo pisane ptice narejajo gnejzda po drevesih, kakor kristal čisti viri v srebrnih žilicah se zvijajo malo po malem s hriba na vzdol, in mnoge prijetnosti s tisuč rožnimi dišili napolnjeni zrak pod zmiraj jasnim nebom, so že v več popotnih misel obudile, da je ta kraj bil zibelka prvega človeškega para: Adama in Eve. Mesca oktobra, kadar pašniki zunaj te doline začnejo se sušiti in niso več za rabo, pridejo od pastirstva živeči rodovi na zimo v ta rajski kraj nazaj. Toda poprej, ko pomladansko sonce svoje ognjene žarke jim pošlje, zapustijo, berž ko je mogoče, s svojimi čedami dolino in prepustijo mesto nevarnim stanovnikom, od katerih je dolina ime dobila. Od tega časa naprej je dolina vsakemu drugemu bitju zaperta. Tisuč in zopet tisuč velikih in malih kač pride sem stanovat in joh! oni ubogi stvari, ktera semkej zaide. Z višin in hribov se je z dalnogledi že veliko strahovitih dogodb vidilo, kader lev, kralj pušave, bežečo gazelo zasledivši po rožnem tepihu kačje doline, v nar hitrejem teku pridirja. Pihaje ovije strašna naja (Klapperschlange) život, noge in rep levov v živo mrežo, — ko grom se čuje njegovo erjovenje in tulenje v zraku; zastonj se steguje in napenja vse svoje žile; zmiraj nove in nove niti ga ovijajo, zmiraj bolj tiho in tiho pojemlje, dokler stokajoč v strašnem boji ne pogine. — Neka pravlica v tem kraji pripoveduje, da te kače so pravi zarod perve zapeljivke naše matere Eve.

Sajovec Jakob.

Kratkočasnica.

Kakošen bo konec zemlje?

Pozabili še nismo, kako so ljudje o pogreznjenji zemlje pred kratkim po neki repati zvezdi bledli. Mikalo jih bo zvediti še, kaj nekteri učeni o koncu zemlje mislijo in pišejo.

Učeni naravoslovec Buffon prerokuje, da bo zemlja zmerznila, kar se bo res in gotovo čez 90,000 lét zgodelo. Še bolj učeni Gruithuisen, kteremu se je do njegove smerti solnce od leta do leta bolj in bolj pégasto ali še celó luknjasto zdélo, je zemljo na germa do obsodil. Rekoč, da se vse sterjuje, pravi, da čez 80,000 lét ne bo ne kapljice vode več; potem se bo zemlja unela, en milijon lét okrog solnca se vertila in se nazadnje v naročji solnca zgubila. — Tretji, dr. Olbers pravi, da bo prišel komet, kteri bo s svojim repom vso vodo na-se potegnil in nazadnje zemljo v nji utopil, — morda čez 220 milijonov lét. Kdo ima prav? Želimo svojim bravcom tako dolgo živéti, da se bodo prepričali, kdo jo je zadel.

Novičar iz avsirtjanskih krajev.

Iz Pazina 18. septembra. — F. C. — Za pogojzovanje Krasa se je nova doba odperla. Visoka vlada je deloma že postavila, ki so se v ta namen sostavile, poterdila,

in napravo draštva za pogojzovanje pod tem pogojem dovolila, da se dovolj oseb oglasi, ki hočejo v društvo stopiti. Prilagam vam odlomek iz postav in poziv, ki ga je začasno društvo ravno razglasilo, prepričan, da za vsak blagi namen goreče „Novice“ ju bodo veselo sprejele.* — Čuli ste, kako lepo je neka deklica v Terstu svitlega nadvojvoda Maksa in njegovo visoko gospó, ko sta skoz potovala, sprejela, in kakor časopisi pravijo „con molto sentimento“ nagovorila. Pristavljam k temu le to, da je nadvojvodinjo tako ganila, da si je njeno ime zapisala in ji iz Benetk zlato uro, v kateri je devet brilantov vdelenih, v spomin poslala. Mestni župan pa, ki jo je iz štirih izverstnih učenk za govornico zvolil, podaril ji je sliko nadvojvodinje z zlatimi obkrajki. Ta deklica je — Krajnica, iz Žerovnic domá, devet let stara, hči verlega našega rojaka, kame-ralnega komisarija, Matija Golmajerja. — Tergatev se pri nas začinja, vina bo precej več kakor lansko leto, ker terto vedno bolj okreva, in le en glas je, da je bila le malokdaj tako dobra kapljica, kakor bo letošnja. Vreme za brajde in tergatev ne more vgodniše biti; ko ribje oko se smeja nad nami sinje nebo. Z Bogom!

Iz Krajna 24. sept.* Danes je bila tukaj prva delitev cesarskih premij za kobile po novi postavi. Čeravno so iz cele krajske dežele povabljeni bili vsi gospodarji, naj pridejo s svojo živino po premije, katerih se ima vsako leto 7 razdeliti, so v vsem skupaj le 12 kobil pripeljali in vse le iz krajskega kantona, od drugod nobene. To je čudno! Da bi naši gospodarji tako mlačni bili za svitile rumenjake, ne moremo verjeti; — ali morebiti niso vedili za to delitev? — ali jim čas ta, ker je čas setve, ni bil prav pripraven? — ali jim je 15, 10 in 5 cekinov premalo? — ali so se morebiti bali, da bo težko kako premijo doseči? Če so se tega bali, naj prašajo tistega, ki je premijo z 10 cekini, in nektore, ki so premije po 5 cekinov dobili, in povedali jim bodo, kako milostno je komisija ravnala in obdarovala tudi manj izverstno živino, le, da bi s tem obudila ljubezen do marljive in umne živinoreje in pridnega gleštanja žebet. Pri vsi prizanesljivosti vendar ni mogla vseh 7 premij razdeliti, ampak le 5. Nadjamo se, da bo drugo leto bolje!

Iz Ljubljane. Visoko dnarstveno ministerstvo je ukazalo, da ima, ko se bo vožnja blaga po železnici iz Ljubljane v Terst začela, v ljubljanskem kolodvoru odpravnika vélike colnije svojo djavnost pričéti, in da se bo tu vse blago, ktero se ima v Ljubljani zacolovati, kakor tudi blago, ktero bo v izvožnji pri občenji z domačimi deželami, colnijsko odpravljalo, ogledovalo in vvožnina poberala. — Zadnji poletinski dan — dan sv. Matevža — se je slabo obnesel; slana je vzela kaj lepo ajdo na vsem močvirji.

Novičar iz raznih krajev.

Visoko c. k. ministerstvo je po nasvetu najvišje policijske oblasti s posebnim razpisom loterijstom vsih kronovin prepovedalo, sajnske bukvice in table s podobami, in druge take bukvice in table, ktere sanje razkladajo in tako vraže razširjajo, v loterijah imeti in kazati, če bi tudi kdo zahteval, jih gledati. — Selo Maria-Radno, slovečo božjo pot na Ogerskem, je 13. t. m. strašna huda ura zadéla. Proti poldnevu, ko so bili romarji v cerkvi pri službi božji (bilo je 7—8000 ljudi v Radni), vstane strašen vihar in oblak se je vtergal. V začetku se je potamnilo, potem bliskanje in gromenje in nazadnje dež, kakor če bi ga iz škafov lil, in toča. Potok, kteri skozi selo teče in je bil malo pred še vés vsahnjen, je bil kmalo dereča reka. Majhno bervo je poderl in ljudje, ki so bili na-nji, so v vodo popadali, kjér so večdel vsi potonili. Ljudje so mnogo vozov ob potoku nastavljenih

* Glej prvo stran današnjih „Novic.“